

БУДНИКИ – ЖИТЕЛІ ПОЛІСЬКИХ ЛІСІВ

◆ ДОСЛІДЖЕННЯ

Наш край зберігає так багато різних таємниць. Наразі нами створено дослідження про особливу категорію людей, які проживали на Поліссі, – будників.

Отож, ми вирішили розповісти про свої відкриття широкому загалу через участь в експедиції учнівської та студентської молоді «Моя Батьківщина – Україна», а своїм землякам – через районну газету «Полісся».

Будниками в історичній літературі називають людей, які оселилися в лісі й жили в будах. У 1897 році В. Маракув у книзі «Полісся й поліщуки. Із дорожніх заміток» пише: «По глухих місцях Полісся майже в дикому стані жи-

серед густих лісів і заробляють собі на прожиття добуванням попелу, деревного вугілля».

Поселення мазурів очима Крашевського: «Поселення мазурів – це зовсім не село. Тут немає навіть кілька будинків, поставлених поруч. Вони розкидані по лісах, пущах. Своє убоге житло будник ставить там, де може зробити якнайбільше шкоди. Така вже його доля: він вирубає навколо свого будинку весь ліс, виготовивши із нього деревне вугілля, поташ, дьоготь. Не пам'ятають будники, звідки вони прийшли на ці землі, але залишаються вірними пам'яті свого роду й високо цінують його. Відчуженість цього люду, повитого якоюсь тугою, його самотність, дивний, майже дикий спосіб життя викликають жаліб-

століття. Зібрана учнями Пінської гімназії інформація вміщена в збірці «Поліщук». На 17 сторінці цього видання опублікована замітка Зігмунда Гьона «Вугляр Артем»: «Артем Полюхович проживає в колонії Олександрове гміни Вичівка Пінського повіту. Він має 50 гектарів землі, із них 30 га непридатні для користування.

У нього восьмеро дітей і, щоб прогодувати сім'ю, господар мусить шукати й інші заробітки, крім землеробства. У всяку пору року він випалює вугілля в ближніх лісах. Його він заготовляє в панських лісах не лише із живого дерева, а й «опалого». Таким чином він очищає ліс. Коли Артем працює в чужому лісі, 2/3 частини виготовленого вугілля він забирає собі, а 1/3

майже в дикому стані живуть сімейства будників. Це в основному бігли від поміщиків з Волині люди, які забрели сюди невідомо звідки. Відірвані від усього світу непрохідними болотами, вони поселилися

життя викликають жалюгідність».

Вугляр із Олександрово. Про добування деревного вугілля, яким займалися будники, можна прочитати в дослідженнях білоруських краєзнавців початку ХХ

тільки він забирає собі, а 7/8 віддає власнику лісу.

Найчастіше лісні купці наймають Артема для випалювання «опалого» лісу й платять йому по 3 злотих за добу. Випалене вугілля у мішках відправляють до Дубровиці на залізничну станцію, а далі вагонами до Варшави та Лодзії».

Вуглярня. Про вуглярню біля Муравина в цій же збірці розповіла Анна Диковицька: «Здалека, біля лісу, видніється кілька стіжків, із яких постійно з'являється невеличка струминка диму. Біля цих «стіжків» із цигаркою в зубах трудиться поліщук, то дід Олізар робить вугілля. Придивимося до його праці. Перший етап – приготування дерева. Воно має

бути тверде: граб, дуб або береза. Довжина поліна – 40 – 65 см. Спочатку дідусь вирівнює землю, зрізує на ній траву, а далі будує комин: 4 поліна вкладає квадратом, далі знову на них новий квадрат і так далі. Висота викладеного колодязя має досягати 4 метрів. Потім обкладає його похило полінами, схиляючи до комина. Завершена робота виглядає, як стіжок, копець.

Далі дід Олізар осипає його землею, щоб повітря не доходило до комина. Через верх він вкладає в комин голівешку, що горить. Потім вальє густий дим, дерево тліє, вугляр все ходить від копця до копця і «ссе» свою люльку. За тютюн у нього –

сухе листя вільхи з домішками вишні для запаху. Час від часу чоловік потирає спрацьовані плечі в сосну.

Вугілля буде готове через 2 тижні. Тоді вугляр відкопує землю навкруги, заливає вугілля водою, а потім висушує його й пакує в мішки. Везе до Пінська, де продасть 1 мішок за 1 злотий».

Цікава зустріч. Виявляється, у наших краях виробництво деревного вугілля було звичною справою. Про це гуртківцям розповів житель села Мутвиця Леонід Григорович Колб.

Валентина ТУМАШ,
керівник гуртка